

Кафедра фізичної географії та геоекології

КИЇВ – 2025

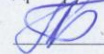
Розробники:

- **Людмила СОРОКІНА**, доктор географічних наук, професор, професор кафедри фізичної географії та геоекології;
- **Євген ЦИГАНOK**, доктор філософії за спеціальністю 106 – Географія, асистент кафедри фізичної географії та геоекології;
- **Іван ДІБРОВА**, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної географії та геоекології;
- **Ольга КОВТОНІЮК**, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри землезнавства та геоморфології;
- **Оксана ТРУСІЙ**, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри економічної та соціальної географії.

ЗАТВЕРДЖЕНО

«26» серпня 2025 р.

Завідувачка кафедри фізичної географії та геоекології

 Людмила БІЛОУС

Протокол № 1 від «26» серпня 2025 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 7 від «27» серпня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії Наталія КОРОГОДА

«27» серпня 2025 р.

ВСТУП

Навчальна професійно-орієнтована практика є компонентом освітньо-професійної програми «Геоєкологія та екосистемні послуги», спрямованої для підготовки бакалаврів за спеціальністю 103 "Науки про Землю". Проводиться на II курсі в 4-му семестрі в обсязі **150 годин, 5.0 (кредити ECTS)** в с. Чорна Тиса (Рахівський район Закарпатської області). *Форма підсумкового контролю – диференційований залік.*

1. Мета навчальної професійно-орієнтованої практики - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності предметної області геоєкології маркетингу й відновлення екосистемних послуг або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та антропогенних об'єктів та процесів із використанням комплексу міждисциплінарних даних та за умовами недостатності інформації.

2. Попередні вимоги до успішного опанування навчальної дисципліни:

1. Успішне опанування навчальних дисциплін, що викладалися протягом 1 – 4 семестрів («Загальна геологія», «Геоморфологія», «Ландшафтознавство», «Методи геоєкологічних досліджень» та ін.).

2. Вміти застосовувати методи наукового дослідження, зокрема проводити спостереження, збирати, аналізувати, співставляти й порівнювати географічні дані, робити узагальнення, виявляти глибину та надавати оцінку антропогенних змін у довкіллі тощо.

3. Володіти елементарними навичками такими, як: складання фізико- та суспільно-географічної характеристики досліджуваної території, читання тематичних (геологічних, кліматичних, ґрунтових, ландшафтних, економічних та ін.) й загальногеографічних (топографічних, фізичних) карт, користування унаочнювальними засобами, зокрема об'єктно-натуральними, об'єктно-замінювальними, приладно-природничими та програмно-забезпечувальними.

3. Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна складається з двох змістових частин. *Перша* з них, в об'ємі 2 кредитів (60 годин), присвячена знайомству з геоморфологічною будовою, ґрунтами, ландшафтними комплексами, сучасними екзогенними процесами, а також планувальною структурою великого міста (на прикладі м. Києва). Базою для проведення цієї частини практики виступає кафедра фізичної географії та геоєкології географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Друга частина дисципліни, в об'ємі 3 кредитів (90 годин), присвячена вивченню рельєфу земної поверхні, ґрунтів, сучасних екзогенних процесів та ландшафтних комплексів Українських Карпат, знайомству з особливостями ведення господарства в умовах гірських території. Базою проведення цієї частини практики є навчально-наукова база «Ясіня» Київського національного університету імені Тараса Шевченка в с. Чорна Тиса Рахівського району Закарпатської області.

4. Завдання вивчення дисципліни. У результаті опанування дисципліни здобувачі освіти повинні набути такі загальні та спеціальні компетентності:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК03);
- здатність працювати в команді (ЗК09);
- навички забезпечення безпеки життєдіяльності (ЗК10);
- здатність інтегрувати польові спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання (СК06);
- здатність проводити моніторинг природних процесів (СК07);
- здатність самостійно досліджувати природні матеріали в польових умовах, описувати, аналізувати, документувати і звітувати про результати (СК08);
- здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності (СК09);
- здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у геосферах, їх властивості та притаманні їм процеси (СК10).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Особливості організації польових ландшафтно-геоморфологічних досліджень в умовах рівнинних та гірських територій з урахуванням заходів з техніки безпеки	лекція, польові та камеральні роботи	опитування в усній формі	до 5%
1.2	Знати теорії, парадигми, концепції та принципи в геоморфологічних, ґрунтознавчих й ландшафтних дослідженнях	лекція, польові та камеральні роботи		до 5%
1.3	Методику досліджень природних та антропогенних ландшафтів, у т.ч. методику складання великомасштабних ландшафтних карт	лекція, польові та камеральні роботи		до 5%
1.4	Сучасні методи соціально-економічних досліджень	лекція, польові та камеральні роботи		до 5%
1.5	Генетичні типи рельєфу, у т.ч. антропогенні, що притаманні для рівнинних та гірських	лекція, польові та камеральні		до 5%

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	територій, ознаки перебігу сучасних екзогенних процесів та їх вплив на господарську діяльність	роботи		
1.6	Уявлення про природні та культурні ландшафти та їхню структурно-функціональну організацію	лекція, польові та камеральні роботи		до 5%
1.7	Особливості соціально-економічного розвитку населених пунктів та регіонів України, еволюцію поглядів на їхнє планування й сталий розвиток	лекція, польові та камеральні роботи		до 5%
2.1	Планувати наукові дослідження та звітувати про їхні результати	польові та камеральні роботи	оцінювання виконання практичних завдань	до 45%
2.2	Проводити польові ландшафтно-геоморфологічні та суспільно-географічні дослідження, застосовуючи кількісні та якісні наукові методи	польові та камеральні роботи		
2.3	Проводити аналіз та синтез отриманої при польових дослідженнях інформації, критичне мислення під час камеральних робіт	польові та камеральні роботи		
комунікація як ключова географічна компетенція передбачає:				
3	володіння способами взаємодії з суспільним оточенням й навичками роботи у групі і колективі. Здатність виконувати поставлені різноманітні завдання. Вміння презентувати свою роботу, виступати з усними повідомленнями, вести дискусію, ставити запитання,	камеральні роботи, самостійна робота	оцінювання виконання окремих видів робіт, у т.ч. написання звіту й складання презентації,	до 10%

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	оперативно діяти у різноманітних ситуаціях та надавати допомогу іншим, бути відкритим на спілкування і т.п.		диференційований залік	
автономність та відповідальність: продемонструвати розуміння особистої відповідальності за професійні та/або управлінські рішення чи надані пропозиції/рекомендації, які можуть впливати на якість виконання робіт в цілому чи окремих їх складових, зокрема при				
4	вивченні та відображенні отриманих результатів польових спостережень у звітній роботі	польові роботи, камеральні роботи	оцінювання виконання окремих видів робіт, у т.ч. написання звіту й складання презентації, диференційований залік	до 10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7
Програмні результати навчання (назва)							
1. Вміти проводити польові та лабораторні геоекологічні дослідження (ПРН05)							
2. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад Землі як планетарної системи та її геосфер (ПРН06)							
3. Обґрунтовувати вибір та використовувати польові та лабораторні методи для аналізу природних та антропогенних систем і об'єктів (ПРН08)	+	+	+	+	+	+	+

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7
4. Аналізувати склад і будову геосфер на різних просторово-часових масштабах (ПРН10)							
5. Впорядковувати і узагальнювати матеріали польових та лабораторних геоекологічних досліджень (ПРН11)							
6. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення, зокрема й щодо організації екосистемних послуг (ПРН13)							
7. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення геоекологічних досліджень, збору та обробки даних (ПРН15)							

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	2.1	2.2	2.3	3	4
1. Вміти проводити польові та лабораторні геоекологічні дослідження (ПРН05)	+	+	+		
2. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад Землі як планетарної системи та її геосфер (ПРН06)	+	+	+		
3. Обґрунтовувати вибір та використовувати польові та лабораторні методи для аналізу природних та антропогенних систем і об'єктів (ПРН08)				+	
4. Аналізувати склад і будову геосфер на різних просторово-часових масштабах (ПРН10)	+	+	+		
5. Впорядковувати і узагальнювати матеріали польових та лабораторних геоекологічних досліджень (ПРН11)	+	+	+		
6. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення, зокрема й щодо організації екосистемних послуг (ПРН13)					+
7. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення геоекологічних досліджень, збору та обробки даних (ПРН15)					+

7. Схема формування оцінки

Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами проходження польової частини практики, виконанні практичних завдань, опитуванні та участі у камеральних роботах, зокрема у підготовці, оформленні та захисті підсумкового звіту на диференційованому заліку.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

- результати навчання – 1.1. – 1.7. (знання) – до 5% за кожен;
- результати навчання – 2.1. - 2.3. (вміння) - до 15% за кожен;
- результати навчання – 3 (комунікація) - до 10%;
- результати навчання – 4 (автономність та відповідальність) - до 10%

7.1. Форми оцінювання здобувачів освіти:

Заняття проходять у вигляді лекцій, практичних завдань, польових маршрутів та камеральних робіт. Передбачається як групове, так і індивідуальне їх виконання. Протягом навчальної практики викладач безпосередньо спрямовує і контролює роботу здобувача освіти як під час польових досліджень, так і під час камеральної обробки матеріалів та виконання індивідуальних завдань. Сумарна оцінка формується пропорційно до кількості кредитів за кожною змістовою частиною практики. На оцінювання першої змістової частини (ЗЧ1) відводиться максимум - 40 балів (*мінімум – 24 бали*); на оцінювання другої змістової частини (ЗЧ2) – максимум - 60 балів (до 20 балів на кожную її складову) та *мінімум – 12 балів* (на кожную її складову).

- **поточне оцінювання:** кількість балів, що отримує здобувач освіти протягом терміну проходження ЗЧ1 та першої, другої й третьої складових ЗЧ2, є сумою балів, що були отримані при оцінюванні: 1) усних відповідей та виконанні практичних завдань під час маршрутів; 2) участі у підготовці та оформленні звіту.

Оцінювання за формами контролю:

Форми контролю	ЗЧ1	ЗЧ2 (для кожної складової)
	мін./макс.	мін./макс.
Усне опитування	12/20	6/10
Оцінювання практичних завдань	12/20	6/10

- **умови допуску до диференційованого заліку:** Здобувачі освіти не допускаються до підсумкового контролю за відсутності звіту, що підтверджує виконання ними усіх завдань в межах навчальної практики. Здобувачі освіти, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж рекомендований мінімум 24 бали для першої змістової частини та 12 балів для будь-якої складової другої змістової частини при захисті звіту отримують додаткові питання та завдання. Після перевірки викладачем поданого звіту за певним видом практики здобувачі освіти захищають

його, демонструючи відповідні знання, вміння та навички. Звіти за окремими видами практик у подальшому передаються на профільні кафедри.

При простому розрахунку отримаємо:

	ЗЧ1	ЗЧ2			Підсумкова оцінка
		1скл.	2скл.	3скл.	
<i>Мінімум</i>	<i>24</i>	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>60</i>
Максимум	40	20	20	20	100

Примітка. Загалом, формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка», введеного в дію наказом № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

7.2. Організація оцінювання: опитування в усній формі та/або оцінювання практичних завдань проводиться під час польових маршрутів. Захист заключного звіту відбувається в останній день практики і включає доповідь за розділом звіту, який готував здобувач освіти, та відповіді на запитання. Контроль за результатами практики здійснюється керівником окремого виду практики.

Шкала відповідності

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

Вимоги до звіту. Звіт складає бригада у кількості 4-5 осіб. Його зміст визначається завданнями практики. Він повинен містити наступні елементи:

1. *Титульний аркуш;*
2. *Зміст* (перелік назв розділів та пунктів з вказанням початкових сторінок);
3. *Вступ* (мета й завдання практики, об'єкт, предмет та методи дослідження);
4. *Розділи та їх пункти* (відображення результатів дослідження);
5. *Висновки* (підсумки дослідження);
6. *Список використаних джерел* (за нумерацією);
7. *Додатки* (допоміжні фотознімки, картосхеми, графіки, таблиці тощо).

8. Структура навчальної дисципліни

Змістова частина 1 «Ландшафтознавчі дослідження міських територій» Тематичний план занять

№	Назва маршруту	Кількість годин	
		Польові роботи	Камеральні роботи
1	Ботанічний сад НУБіП України.	4	2
2	Регіональний ландшафтний парк «Смородинський» і Реп'яхів яр	4	2
3	Національний музей народної архітектури та побуту України в Пирогові	5	1
4	Байкове кладовище: сакральні та тафальні ландшафти	4	2
5	Труханів острів	5	1
6	Цимбалів яр на Деміївці	4	2
7	Урочище Горбачиха	5	1
8	Святошинсько-Біличанський масив НПП «Голосіївський»	4	2
9	Оболонські озера (Мінське, Лугове, Пташине, Андріївське, Кирилівське, Йорданске, Вербне)	5	1
10	Річка Либідь: гідротехнічний перепад («Видубицький водоспад») і гирлова ділянка	5	1
ВСЬОГО		60 годин	

Примітка. Послідовність маршрутів, а також розподіл годин між польовою та камеральною частинами практики може варіювати в залежності від погодних умов, військових та ін. факторів.

Змістова частина 2 «Ландшафтно-геоморфологічні та суспільно-географічні дослідження в умовах гірських територій»

1. Геоморфологічні дослідження. Тематичний план занять

№	Назва маршруту	Кількість годин	
		Польові роботи	Камеральні роботи
1.	<i>Маршрут 1.</i> База «Ясіня» – долиною р. Апшинець – до гирла струмка Ворожечок	4	2
2.	<i>Маршрут 2.</i> База «Ясіня» – урочище Реп'янець – г. Братківська	4	2
3.	<i>Маршрут 3.</i> База «Ясіня» – долина струмка Великий Медвежий – г. Чорна Клива	4	2

№	Назва маршруту	Кількість годин	
		Польові роботи	Камеральні роботи
4.	<i>Маршрут 4.</i> База «Ясіня» – полонина Татул – хр. Котел – Ворожеські озера	4	2
5.	<i>Маршрут 5.</i> База «Ясіня» – хр. Кичера – полонина Ріпта – г. Татарука – оз. Апшинець – полонина Ворожеська	4	2
	ВСЬОГО	30 годин	

Примітка. Послідовність маршрутів, а також розподіл годин між польовою та камеральною частинами практики може варіювати в залежності від погодних умов, військових та ін. факторів.

2. Ландшафтознавчі дослідження. Тематичний план занять

№	Назва маршруту	Кількість годин	
		Польові роботи	Камеральні роботи
1.	<i>Маршрут 1.</i> База «Ясіня» - долина струмка Великий Ведмежий – курумник	2	2
2.	<i>Маршрут 2.</i> База «Ясіня» - урочище Реп'янець- г. Братківська	4	2
3.	<i>Маршрут 3.</i> База «Ясіня» - полонина Татул – Ворожеські озера	4	2
4.	<i>Маршрут 4.</i> База «Ясіня» - долина річки Чорна Тиса вниз за течією – кордон лісництва	4	2
5.	<i>Маршрут 5.</i> База «Ясіня» – гора Татарука – хребет Свидовець - гора Котел -полонина Татул – база «Ясіня»	6	2
	ВСЬОГО	30 годин	

Примітка. Послідовність маршрутів, а також розподіл годин між польовою та камеральною частинами практики може варіювати в залежності від погодних умов, військових та ін. факторів.

3. Суспільно-географічні дослідження. Тематичний план занять

№	Назва заняття	Кількість годин	
		Польові роботи	Камеральні роботи
1.	Оцінка стану природокористування досліджуваної території	2	2

№	Назва заняття	Кількість годин	
		Польові роботи	Камеральні роботи
2.	Аналіз демографічної ситуації та системи розселення Рахівського району	6	2
3.	Ознайомлення з особливостями ведення сільського господарства	4	2
4.	Ознайомлення з роботою промислового підприємства	4	2
5.	Дослідження територіальної системи сфери обслуговування	4	2
	ВСЬОГО	30 годин	

Примітка. Послідовність занять, а також розподіл годин між польовою та камеральною частинами практики може варіювати в залежності від погодних умов, військових та ін. факторів.

Рекомендована література:

1. Бортник С.Ю., Погорільчук Н.М., Ковтонюк О.В. Методи польових географічних досліджень. Вивчення рельєфу та рельєфоутворюючих відкладів: навчальний посібник. К.: «Прінт-сервіс», 2015. 165 с.
2. Гаврилюк В.С., Речмедін І.О. Природа Києва та його околиць: Фізико-географічна характеристика. К.: Вид-во КДУ ім. Т. Шевченка, 1956. 70 с.
3. Гуцуляк В.М. Ландшафтознавство: теорія і практика : Навчальний посібник. Чернівці : Книги – ХХІ, 2008. 168 с.
4. Головне управління статистики у Закарпатській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/>
5. Екологічний атлас Києва. К.: ТОВ «Людопрінт-Україна» з іноземними інвестиціями», 2017. 60 с.
6. Жук М.В., Круль В.П. Розміщення продуктивних сил і економіка регіонів України : навч. посіб. Чернівці : Рута, 2009.
7. Київ як екологічна система: природа – людина – виробництво - екологія / Володимир Стецюк, Сергій Романчук, Юрій Щур та ін.; Київський нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка, Всеукраїнська екологічна ліга. К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2003. 316 с.
8. Кравчук Я. Геоморфологія Полонинсько-Чорногірських Карпат. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2008. 187 с.
9. Лаврук М.М. Гуцули Українських Карпат: етнографічне дослідження. Львів : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2005.
10. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України. Київ : Знання, 2005. 511 с.
11. Міллер Г.П. Польове ландшафтне знімання гірських територій : Навчальний посібник. Київ : ІЗМН, 1996. 168 с.
12. Міллер Г.П., Петлін В.М., Мельник А.В. Ландшафтознавство: теорія і практика: Навч. посібн. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. 172 с.

13. Парнікоза І., Вортман Д. Природа Києва // Ілюстрована історія Києва / Під ред. В. Смолія. К.: Фенікс, 2012. с. 8-29.

14. Рахівський район: природа, населення, господарство : навч.-метод. посібник із професійно-орієнтованої практики / Запотоцький С.П., Брайчевський Ю.С., Галаган О.О. та ін.; за ред. Я.Б. Олійника. К. : ВПЦ «Київ. університет», 2016. 254 с.